

Bogdan Sojkin, Szymon Michalak

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

e-mails: bogdan.sojkin@ue.poznan.pl; szymon.michalak@ue.poznan.pl

MOTYWY UPRAWIANIA SPORTU I REKREACJI RUCHOWEJ PRZEZ STUDENTÓW

STUDENTS MOTIVES FOR PARTICIPATION IN SPORT AND PHYSICAL RECREATION

DOI: 10.15611/pn.2016.460.04

JEL Classification: M300, M310

Streszczenie: Wśród trendów globalnych, wyraźnie zyskującym w ostatnich latach na znaczeniu, jest wzrost zainteresowania prowadzeniem zdrowego trybu życia. Przejawia się ono w aktywizacji spędzania czasu wolnego konsumentów, w tym przede wszystkim w uprawianiu sportu i rekreacji ruchowej. Jednym z kluczowych segmentów docelowych działalności podmiotów funkcjonujących na rynku sportowo-rekreacyjnym, jest niewątpliwie grupa studentów. W artykule przedstawione zostały wyniki badania przeprowadzonego w 2014 roku, na próbie 384 studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, którego głównym celem było wyodrębnienie i ocena głównych motywów uprawiania sportu i rekreacji ruchowej. Analiza wyników badania przeprowadzona została z wykorzystaniem eksploracyjnej analizy czynnikowej.

Słowa kluczowe: student, rynek sportowy, motyw, sport i rekreacja ruchowa, analiza czynnikowa.

Summary: One of the most noticeable global consumer trends is the increasing interest in leading a healthy lifestyle. The interest in being healthy leads people to spending their leisure time more actively and systematically engaging in physical activity. One of the key target segments of entities operating in the sport market is undoubtedly a group of students. The article presents the results of research conducted in 2014 on a sample of 384 Poznań University of Economics and Business students. Its main objective was to distinguish and evaluate the principal motives for participation in sport and physical recreation. Exploratory Factor Analysis (EFA) method was used to analyze the collected data.

Keywords: student, sport market, motives, sports and physical recreation, Exploratory Factor Analysis.

1. Wstęp

Rozpoznanie głównych motywów uprawiania sportu i rekreacji ruchowej przez ludzi młodych (w tym studentów), po pierwsze, stanowi uzupełnienie wiedzy dotyczącej zachowań rynkowych tego segmentu, a po drugie, należy traktować jako kluczowe w kontekście projektowania oferty produktowej, jak i działań związanych z komunikacją marketingową poszczególnych uczestników rynku sportowego. Dlatego w artykule podjęto się przedstawienia kwestii związanych z badaniem i identyfikacją motywów uprawiania sportu i rekreacji ruchowej na przykładzie badań zrealizowanych na grupie wielkopolskich studentów w 2014 roku¹.

Uprawianie sportu i rekreacji ruchowej to źródło wielu korzyści, które można rozpatrywać zarówno z punktu widzenia jednostki (obniżanie ryzyka występowania wielu chorób), jak i z perspektywy całego społeczeństwa (zdrowotność społeczeństwa czy rozwój rynku odzieży, obuwia i sprzętu sportowego). Podejmowanie aktywności fizycznej może pełnić funkcję integrującą społeczności (kraje skandynawskie), pozytywnie wpływać na wzrost tolerancji i spójności społecznej (stowarzyszenia i organizacje) czy skutkować obniżeniem kosztów systemu opieki zdrowotnej (potencjalnie obniżanie prawdopodobieństwa wystąpienia wielu schorzeń narządów ruchu czy chorób). Sport i rekreacja ruchowa mogą więc pełnić istotną rolę w prawidłowym rozwoju lokalnych i regionalnych społeczności (kształtowanie więzi społecznych). Stąd jednym z celów działalności wielu podmiotów (przede wszystkim Ministerstwa Turystyki i Sportu, jednostek samorządu terytorialnego, krajowych związków sportowych, klubów i stowarzyszeń sportowych) jest popularyzacja prowadzenia zdrowego trybu życia poprzez uczestnictwo w sporcie i rekreacji ruchowej. Naturalnie, wzrostem poziomu aktywności fizycznej społeczeństwa zainteresowane jest bezpośrednio i pośrednio liczne grono interesariuszy rynku sportowego zarówno po stronie podaży, jak i popytu.

2. Motywy jako determinanty zachowań rynkowych konsumentów

Decyzja o podjęciu danej aktywności przez osobę jest skutkiem działania na nią różnego rodzaju czynników. W literaturze przedmiotu odnaleźć można wiele klasyfikacji czynników determinujących zachowania rynkowe konsumentów. Za podstawowy uznać można podział na wewnętrzne i zewnętrzne. Wśród tych pierwszych L. Rudnicki [2012] wyszczególnia – potrzeby, **motywy**, postrzeganie, postawy, oso-

¹ Badanie przeprowadzone zostało metodą wywiadu audytoryjnego. Jednostki badawcze stanowiłi studenci Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, a wielkość próby wyniosła 384 osoby. Dobór próby miał charakter celowy – wykorzystano metodę doboru jednostek typowych. W celu wyodrębnienia głównych motywów uprawiania sportu i rekreacji ruchowej przez studentów, w analizie danych empirycznych zastosowana została metoda statystyczna – eksploracyjna analiza czynnikowa. Dane uzyskane z przeprowadzonych badań empirycznych poddano analizie statystycznej przy wykorzystaniu programu IBM SPSS Statistics wersja 21.

bowość, uczenie się i ryzyko zakupowe, a wśród zewnętrznych – czynniki ekonomiczne (dochody, ceny, produkt, reklamę, punkty sprzedaży) i społeczno-kulturowe (rodzinę, liderów opinii, grupy odniesienia, grupę społeczną i czynniki kulturowe). Motywy to generalnie wszelkiego rodzaju bodźce, które prowadzą człowieka do podjęcia działania lub powstrzymują go, sprzyjające lub przeszkadzające temu działaniu. Motyw to poczucie niespełnienia i gotowości do podjęcia aktywności. Motywy wyznaczają konkretne zachowania konsumentów oraz są bezpośrednim motorem i przyczyną ludzkiego działania.

Zarówno w przypadku zamiarów podejmowania działań nakierowanych na popularyzację aktywnego spędzania czasu wolnego przez uczestnictwo w sporcie i rekreacji ruchowej, jak i w odniesieniu do działań marketingowych podmiotów, których celem jest osiągnięcie zysku na rynku sportowym, kluczowe jest rozpoznanie motywów podejmowania przez ludzi aktywności fizycznej. Wiedza o istotnych bodźcach i przesłankach uprawiania sportu i rekreacji ruchowej wykorzystana może być przez podmioty rynkowe w celu dostosowywania swojej oferty do preferencji potencjalnych nabywców, jak również stanowić powinna podstawę kształtowania wszelkich działań związanych z procesem komunikacji marketingowej; szerzej ujmując – komunikacji rynkowej.

3. Motywy uprawiania sportu i rekreacji ruchowej przez studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

W badaniu motywów uczestnictwa studentów w sporcie i rekreacji ruchowej w 2014 roku zastosowana została technika wywiadu bezpośredniego z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety. Punktem wyjścia do zbudowania narzędzia badawczego był wykorzystywany w międzynarodowych badaniach kwestionariusz „Exercise Motivations Inventory-2” (EMI-2). Skala EMI-2 składa z 56 zmiennych pogrupowanych w 14 kategorii odpowiadających motywom uprawiania ćwiczeń fizycznych [Markland, Ingledew 1997]². Na potrzeby prowadzonego badania usuniętych z niego zostało pięć zmiennych (po jednej z kategorii „gibkość”, „pozytywne zdrowie”, „profilaktyka prozdrowotna”, „wyzwania” i „rewitalizacja”). Analiza bogatej literatury przedmiotu dotyczącej determinant uprawiania sportu i rekreacji ruchowej wskazuje na szerokie spektrum motywów aktywnego uczestnictwa w kulturze fizycznej (por. [Pelletier i in. 1995; McDonald, Milne, Hong 2002; Kondric i in. 2013; Trail, James 2001; Trail 2012; Ryan i in. 1997; Mullan, Markland, Ingledew 1997; Aaltonen i in. 2013; Kondric i in. 2013; Frederick; Ryan 1993]). Na podstawie analizy innych kwestionariuszy wykorzystywanych do ich badania (por. [Pelletier i in. 1995; McDonald, Milne, Hong 2002; Kondric i in. 2012; Trail, James 2001; Trail 2012]) i subiektywnych przesłanek

² Kategorie wyróżnione w kwestionariuszu Exercise Motivations Inventory-2: „radzenie sobie ze stresem”, „rewitalizacja”, „przyjemność”, „wyzwania”, „rozpoznawalność społeczna”, „przynależność”, „rywalizacja”, „presja zdrowotna”, „profilaktyka prozdrowotna”, „pozytywne zdrowie”, „kontrolowanie wagi”, „wygląd”, „siła i wytrzymałość”, „gibkość”.

do zmodyfikowanego kwestionariusza EMI-2 dodano sześć nowych zmiennych – zaliczają się do nich: (1) „by być częścią grupy osób o podobnych zainteresowaniach”, (2) „by poczuć przypływ adrenaliny”, (3) „bo lubię podejmować ryzyko”, (4) „by poczuć silne emocje”, (5) „ponieważ pomaga mi to się zrelaksować/odprężyć” i (6) „by oderwać się od codziennej rutyny/ codziennych obowiązków”. Po dokonaniu powyższych zmian, skonstruowano instrument pomiarowy (kwestionariusz ankiety) składający się w sumie z 57 zmiennych, które poddano ocenie. Ich znaczenie (wartości średnie) zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1. Znaczenie motywów uprawiania sportu i rekreacji ruchowej ze względu na płeć

Nr	Motyw uprawiania sportu i rekreacji ruchowej	Ogółem (\bar{x})	Kobiety (\bar{x})	Mężczyźni (\bar{x})	t/p
1	2	3	4	5	6
1	by być szczupłym(a)	3,89	4,10	3,38	5,543***
2	by uniknąć złego stanu zdrowia	4,07	4,07	4,05	–
3	ponieważ to sprawia, że czuję się dobrze	4,22	4,17	4,32	–
4	by wyglądać młodziej	2,93	2,96	2,85	–
5	by pokazać moją wartość innym	2,24	2,17	2,40	–
6	by mieć swoją przestrzeń do przemyśleń	2,78	2,76	2,81	–
7	by mieć zdrowe ciało	4,12	4,10	4,18	–
8	by podbudować moją siłę	3,60	3,42	4,04	–5,482***
9	ponieważ wysiłek sprawia mi przyjemność	3,48	3,33	3,82	–3,598***
10	by spędzać czas z moimi znajomymi	2,84	2,76	3,04	–2,015*
11	ponieważ mój lekarz zalecił mi, by ćwiczyć/być aktywnym fizycznie	1,76	1,77	1,73	–
12	ponieważ lubię wygrywać	2,53	2,26	3,20	–6,497***
13	by być bardziej zwinnym/zręcznym	3,61	3,51	3,86	–2,928**
14	by stawiać sobie cele, do których będę dążyć	3,46	3,38	3,64	–1,998*
15	by schudnąć	3,36	3,57	2,85	4,659***
16	by poczuć przypływ adrenaliny	3,25	3,11	3,58	–3,548***
17	ponieważ uważam, że ćwiczenia fizyczne są orzeźwiający/ożywcze/pobudzający	3,87	3,85	3,94	–
18	by mieć ładne ciało	4,09	4,19	3,82	3,562***
19	by porównywać moje możliwości z innymi osobami	2,46	2,33	2,77	–3,306***
20	ponieważ pomaga mi to w obniżaniu napięcia	3,13	3,04	3,36	–2,353*
21	ponieważ chciałbym/chciałabym utrzymać dobry stan zdrowia	3,95	3,88	4,13	–2,418*
22	ponieważ pomaga mi to się zrelaksować/odprężyć	3,70	3,58	3,97	–3,362***
23	ponieważ ćwiczenia fizyczne sprawiają mi przyjemność	3,67	3,53	4,00	–3,622***
24	by cieszyć się towarzyskimi aspektami/ walorami podejmowania ćwiczeń fizycznych	2,88	2,76	3,14	–2,856**

Tabela 1, cd.

1	2	3	4	5	6
25	by pomóc w zapobieganiu chorobom, które są dziedziczne w mojej rodzinie	2,32	2,38	2,17	–
26	ponieważ lubię rywalizację/rywalizować	2,53	2,25	3,22	–7,111***
27	by utrzymać gibkość/giętkość	3,35	3,35	3,36	–
28	by stawiać sobie wyzwania	3,31	3,23	3,48	–
29	by pomóc w kontrolowaniu mojej wagi	3,48	3,60	3,19	3,083**
30	by uniknąć chorób serca	3,17	3,14	3,23	–
31	by „naładować moje baterie”	3,48	3,49	3,44	–
32	bo lubię podejmować ryzyko	2,70	2,49	3,20	–5,185***
33	by stać się rozpoznawalnym ze względu na moje osiągnięcia	2,01	1,90	2,26	–2,752**
34	by lepiej radzić sobie ze stresem	3,08	3,06	3,13	–
35	by czuć się zdrowiej	3,92	3,85	4,10	–2,265*
36	by stać się silniejszym(a) / by nabrać siły	3,65	3,51	3,99	–3,888***
37	by czerpać radość z doznań/przeżyć/doświadczeń związanych z ćwiczeniami fizycznymi	3,40	3,24	3,76	–4,159***
38	by dobrze się bawić z innymi ludźmi	2,98	2,90	3,18	–2,067*
39	by pomóc w powrocie do zdrowia po chorobie/kontuzji	2,50	2,45	2,61	–
40	ponieważ lubię rywalizację fizyczną	2,47	2,22	3,07	–6,274***
41	by pozostać/być bardziej giętki(a)/gibki(a)/rozciągnięty(a)	3,43	3,43	3,44	–
42	by rozwinąć moje umiejętności	3,40	3,21	3,86	–5,225***
43	ponieważ to pomaga mi w spalaniu kalorii	3,64	3,76	3,33	3,150**
44	by wyglądać bardziej atrakcyjnie	3,97	4,07	3,73	3,041**
45	by osiągnąć rzeczy, których inni nie są w stanie osiągnąć	2,67	2,51	3,06	–3,984***
46	by rozładować napięcie	3,31	3,19	3,59	–3,021**
47	by rozwinąć moje mięśnie	3,58	3,38	4,05	–5,821***
48	ponieważ czuję się najlepiej, gdy ćwiczę fizycznie	3,44	3,31	3,76	–3,421***
49	by poznać nowych znajomych	2,44	2,36	2,63	–2,022*
50	ponieważ aktywność fizyczna sprawia mi radość, zwłaszcza gdy jest związana z rywalizacją	2,68	2,45	3,22	–5,341***
51	żeby sprawdzić swoje możliwości	3,15	3,05	3,39	–2,624**
52	by zapobiegać problemom zdrowotnym	3,45	3,45	3,46	–
53	by zwiększyć moją wytrzymałość/odporność	3,78	3,71	3,97	–2,414*
54	by poczuć silne emocje	2,89	2,79	3,14	–2,645**
55	by „oderwać się” od codziennej rutyny/codziennych obowiązków	3,59	3,49	3,82	–2,709**
56	by być częścią grupy osób (o podobnych zainteresowaniach)	2,53	2,43	2,77	–2,443*
57	by poprawić mój wygląd	3,97	4,05	3,79	2,301*

t – statystyka t; p – poziom istotności; *p ≤ 0,05; **p ≤ 0,01; ***p ≤ 0,001

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych.

W grupie badanych studentów najważniejszym motywem aktywnego uczestnictwa w kulturze fizycznej okazało się lepsze samopoczucie osiągane dzięki uprawianiu sportu i rekreacji ruchowej. Do ważnych powodów podejmowania aktywności sportowo-rekreacyjnych zaliczyć można także chęć posiadania ładnego ciała, poprawienia swojego wyglądu i atrakcyjności, jak również względy prozdrowotne (by czuć się zdrowiej, by posiadać zdrowe ciało czy utrzymać dobry stan zdrowia). Warto zaznaczyć, że wskazać można również motywy prozdrowotne, które okazały się mało ważne w kontekście podejmowania aktywności sportowo-rekreacyjnych. Zarówno zapobieganie chorobom dziedzicznym w rodzinie, powrót do zdrowia po chorobie/ kontuzji, jak i zalecenia lekarskie były nisko ocenianymi powodami uprawiania sportu i rekreacji ruchowej, z czego ostatni z nich był najniżej oceniany spośród wszystkich zmiennych poddanych ocenie.

Poznańscy studenci uprawiają sport i rekreację ruchową z innych powodów niż pokazanie innym swojej wartości, bycie bardziej rozpoznawalnym, rywalizacja z innymi czy ze względów towarzyskich. Badania potwierdziły (por. [Egli i in. 2011; Verkooijen i in. 2009; Romaguera i in. 2011]) różnice pomiędzy kobietami a mężczyznami w motywacji do uprawiania sportu i rekreacji ruchowej. Spośród 57 zmiennych poddanych ocenie w badaniu jedynie w przypadku 17 z nich nie odnotowano istotnych statystycznie różnic w ocenie ze względu na płeć (do identyfikacji różnic w średnim poziomie znaczenia badanych zmiennych posłużono się testem-t dla grup niezależnych). Bycie osobą szczupłą, atrakcyjną, kontrola wagi, spalanie kalorii, posiadanie ładnego ciała i poprawa wyglądu to motywy uprawiania sportu i rekreacji ruchowej ważniejsze dla kobiet niż dla mężczyzn. Mężczyźni z kolei bardziej od kobiet w podejmowaniu aktywności sportowo-rekreacyjnych cenią sobie przede wszystkim przyjemność (i radość) związaną z wysiłkiem / ćwiczeniami fizycznymi, prozdrowotne aspekty uprawiania sportu i rekreacji ruchowej, a także możliwość stawiania sobie celów do zrealizowania, rozwinięcia swoich umiejętności, podbudowania siły, odporności, rozwinięcia mięśni, bycia osobą bardziej zręczną, odprężenia się, rozładowania napięcia, oderwania się od codziennej rutyny czy poczucia przypływu adrenaliny. Wskazać trzeba, że mężczyźni lepiej niż kobiety (co nie znaczy, że wysoko) ocenili znaczenie również motywów związanych z rywalizacją, podejmowaniem ryzyka, osiągnięciami, wygrywaniem i towarzyskimi aspektami podejmowania aktywności sportowo-rekreacyjnych.

Kolejnym krokiem w procedurze badawczej było wykorzystanie eksploracyjnej analizy czynnikowej. Analiza czynnikowa to „zespół metod i procedur statystycznych pozwalających na sprowadzenie dużej liczby badanych zmiennych do znacznie mniejszej liczby wzajemnie niezależnych czynników lub składowych głównych”. Wyodrębnione w ten sposób czynniki zachowują znaczną część informacji zawartych w zmiennych pierwotnych, ale mają inną interpretację merytoryczną [Walesiak, Bąk 1997]. W wyniku przeprowadzenia analizy czynnikowej zmienne pierwotne zastępowane są więc mniej licznym zbiorem unormowanych i ortogonalnych

czynników/składowych [Malarska 2005]. Analiza czynnikowa należy do popularnych technik analizy współzależności [Churchill 2002, s. 805]. Modele analiz czynnikowych wykorzystywane są do [Malarska 2005; Churchill 2002]:

- redukcji wieloelementowego zbioru zmiennych do mniej liczego zbioru nowych zmiennych i ich interpretację merytoryczną,
- identyfikacji niejawnych (latentnych) relacji i związków w trudnym do obserwacji zbiorze danych,
- pomiaru i syntetycznego opisu grup zjawisk bezpośrednio nieobserwowalnych wyrażonych zestawem wskaźników syntetycznych.

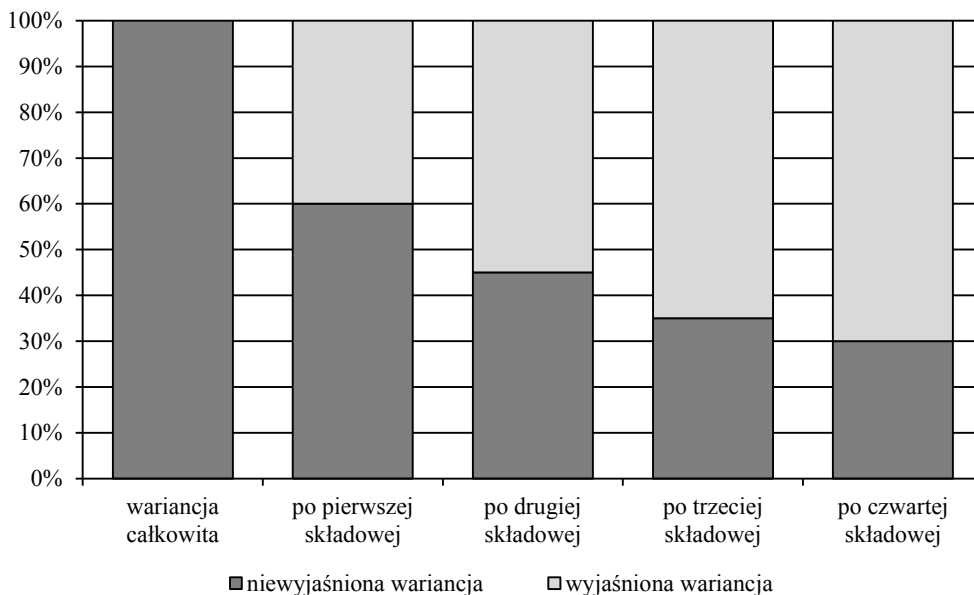
Proces wykorzystania eksploracyjnej analizy czynnikowej rozpoczęty został od stworzenia i oceny macierzy współczynników korelacji i istotności tych współczynników pomiędzy wszystkimi zmiennymi wykorzystanymi w badaniu. Przeanalizowanie owej macierzy wskazuje na występowanie wielu istotnych w sensie statystycznym zależności pomiędzy poszczególnymi zmiennymi (o różnej sile korelacji). Na tej podstawie domniemywać można o występowaniu ukrytej struktury w zbiorze zmiennych.

Przesądzenie o zasadności zastosowania analizy czynnikowej wymagało przeprowadzenia testu Kaisera-Meyera-Olkina (KMO), a także testu sferyczności Bartletta³. Uzyskana wartość współczynnika KMO okazała się bardzo wysoka i wyniosła 0,928, potwierdzając jednocześnie zasadność prowadzenia na zbiorze danych metody eksploracyjnej analizy czynnikowej.

Kolejny etap procedury badawczej obejmował wyodrębnienie głównych motywów uczestnictwa w sporcie i rekreacji ruchowej przez studentów przy wykorzystaniu metody głównych składowych. W praktyce badawczej celem podstawowym metody jest „dekompozycja zmienności wyznaczonej dla wielowymiarowego zbioru obserwacji na zbiór składowych (komponentów) w taki sposób, że pierwsza składowa wyjaśnia największą część zmienności danych, druga składowa wyjaśnia największą część pozostałej zmienności itd.” (rys. 1) [Aczel 2005, s. 904].

Identyfikacja liczby czynników (składowych) uzyskana została w oparciu o kryterium Kaisera, które mówi o tym, że jeśli wartość własna danego czynnika nie jest większa od 1, wtedy nie powinien on być brany pod uwagę. W dalszej analizie oznacza to, że wyjaśniana przez niego wariancja nie jest większa od wyjaśnianej przez pojedynczą zmienną wejściową [Stanisz 2007, s. 228; Wieczorkowska, Wierziński 2011, s. 351].

³ Wskaźnik KMO służący do oceny adekwatności doboru próby może przyjmować wartości z przedziału $<0,1>$. Im wyższa jest to wartość, tym silniejsze podstawy do wykorzystania metody analizy czynnikowej. Zgodnie z propozycją Kaisera przyjmuje się następujący podział wielkości omawianego współczynnika: 0,9 – bardzo wysoki, 0,8 – wysoki, 0,7 – średni, 0,6 – umiarkowany oraz mniejszy od 0,5 – bardzo niski. Przyjmuje się, że wartość progowa tego współczynnika powinna wynosić co najmniej 0,5, niektórzy badacze sugerują podwyższenie jej do poziomu 0,6 lub 0,7 [Stanisz 2007, s. 218; Wieczorkowska i Wierziński 2011, s. 350].



Rys. 1. Sukcesywna redukcja zmienności danych przy wyodrębnieniu kolejnych składowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Aczel 2005, s. 904].

Tabela 2. Wartości własne oraz poziom wyjaśnienia wariancji w analizie czynnikowej

Składowa	Początkowe wartości własne		
	ogółem	% wariancji	% skumulowany
1	18,143	31,83	31,83
2	5,124	8,989	40,819
3	3,996	7,011	47,83
4	2,278	3,996	51,827
5	2,012	3,529	55,356
6	1,679	2,945	58,301
7	1,406	2,467	60,768
8	1,266	2,221	62,989
9	1,228	2,154	65,143
10	1,068	1,873	67,016

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych.

Analiza wartości własnych wykazała, że 10 czynników (składowych) miało wartości własne większe niż 1,0, co pozwala na wyjaśnienie 67% zasobu zmienności wspólnej (całkowitej wariancji), z czego prawie 50% wyjaśniane było przez trzy pierwsze składowe (tab. 2). Następnie, korzystając z metody głównych składowych

z rotacją varimax, dokonano obliczenia ładunków czynnikowych. Rotacja varimax jest jednym z trzech podstawowych rodzajów rotacji ortogonalnych⁴, dla których wyodrębnione czynniki (składowe) są ze sobą nieskorelowane [Malarska 2005; Wieczorkowska, Wierziński 2011]. W literaturze przedmiotu brak jednoznacznego stanowiska co do tego, jaką wartość powinny przyjąć ładunki czynnikowe, by uznać je za istotne. Jedni autorzy uznają za takie wartości $\Rightarrow 0,6$; inni $\Rightarrow 0,5$; stąd za T. Czyż [1971], granica uznania poszczególnych ładunków czynnikowych za istotne ustalona została w sposób arbitralny na poziomie 0,5. Na podstawie analizy wartości ładunków czynnikowych w macierzy rotowanych składowych zmienne pogrupowano w dziesięć składowych – głównych motywów uczestnictwa w sporcie i rekreacji ruchowej (tab. 3). Przy czym, jak wspomniano wyżej, największe znaczenie mają trzy pierwsze główne składowe wyjaśniające prawie 50% zasobu zmienności wspólnej. W tabeli podano wyniki szczegółowe dla pierwszych pięciu głównych składowych, które wyjaśniają ponad 55% zmienności wspólnej; natomiast pozostałe 5 pominięto jako mało istotne.

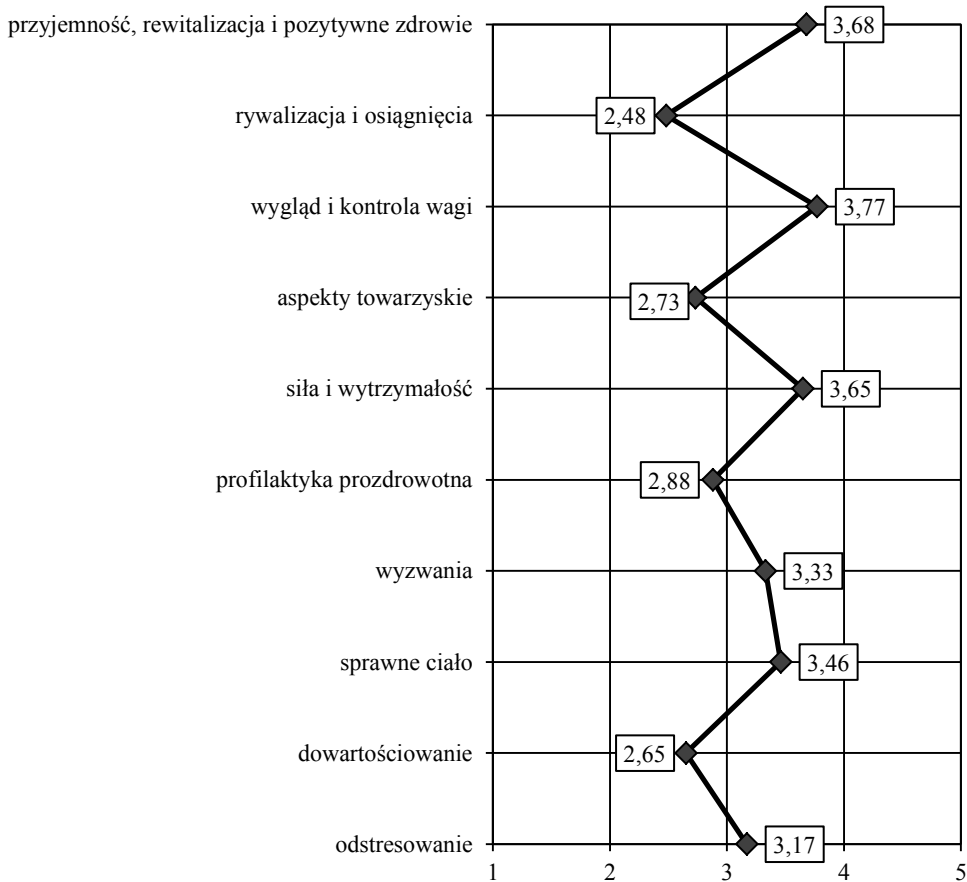
W zakres pierwszej składowej, określonej jako *‘przyjemność, rewitalizacja i dobry stan zdrowia’*, zaliczone zostały zmienne odnoszące się do czerpania przyjemności, odczuwania radości, poprawy samopoczucia, odprężenia, oderwania się od codziennej rutyny, rewitalizacji dzięki aktywności fizycznej i jej pozytywnego wpływu na zdrowie. Drugi z wyodrębnionych znaczących czynników (*‘rywalizacja i osiągnięcia’*) reprezentuje motywy uprawiania sportu i rekreacji ruchowej związane z możliwością rywalizacji i realizacji potrzeby osiągnięć. Kolejny czynnik (*‘wygląd i kontrola wagi’*) składa się ze zmiennych odnoszących się do posiadania ładnego ciała, poprawy wyglądu, poprawy atrakcyjności, kontroli wagi i bycia szczupłą osobą. Na czwarty z wyszczególnionych czynników (*‘aspekty towarzyskie’*) składają się zmienne związane z socjalnymi aspektami uczestnictwa w kulturze fizycznej – poznawaniem nowych ludzi, byciem częścią pewnej grupy osób, spędzaniem czasu ze znajomymi czy dobrą zabawą z innymi osobami. W zakres piątej składowej (*‘siła i wytrzymałość’*) zaliczono zmienne związane z fizycznymi korzyściami uprawiania sportu i rekreacji ruchowej – podbudowanie swojej siły, rozwinięcie mięśni czy zwiększenie wytrzymałości. Kolejne składowe uznane za zdecydowanie mniej znaczące stanowiły: *‘profilaktyka prozdrowotna’*, *‘wyzwania’*, *‘sprawne ciało’*, *‘dowartościowanie’* i *‘odstresowanie’*.

⁴ Dwie pozostałe rotacje to quartimax i equamax. Rotacja varimax maksymalizuje wariancję ładunków czynnikowych zmiennych dla każdego czynnika (minimalizuje liczbę zmiennych, które mają wysokie ładunki na każdym czynniku) – co ułatwia interpretację czynnika. Rotacja quartimax maksymalizuje wariancję ładunków czynnikowych dla każdej zmiennej (minimalizuje liczbę czynników potrzebnych do wyjaśnienia zmiennej) – co ułatwia interpretację zmiennych w kontekście czynnika. Rotacja equamax natomiast stanowi połączenie obu wcześniejszych rodzajów rotacji, maksymalizuje równocześnie sumy wariancji ładunków czynnikowych i sumy wariancji ładunków czynnikowych zmiennych – co ułatwia interpretację zarówno zmiennych, jak i czynników [Malarska 2005, s. 228-229; Wieczorkowska, Wierziński 2011, s. 354].

Tabela 3. Klasyfikacja głównych motywów uprawiania sportu i rekreacji ruchowej

Składowe głównych motywów uprawiania sportu i rekreacji ruchowej	Ładunki
[1] przyjemność, rewitalizacja i dobry stan zdrowia	
ponieważ to sprawia, że czuję się dobrze	0,798
ponieważ wysiłek sprawia mi przyjemność	0,770
ponieważ uważam, że ćwiczenia fizyczne są orzeźwiający/ożywcze/pobudzający	0,662
ponieważ chciałbym/chciałabym utrzymać dobry stan zdrowia	0,604
ponieważ pomaga mi to się zrelaksować/odprężyć	0,809
ponieważ ćwiczenia fizyczne sprawiają mi przyjemność	0,804
by „naładować moje baterie”	0,553
by czerpać radość z doznań/przeżyć/doświadczeń związanych z ćwiczeniami fizycznymi	0,618
ponieważ czuję się najlepiej, gdy ćwiczę fizycznie	0,677
by „oderwać się” od codziennej rutyny/ codziennych obowiązków	0,529
[2] rywalizacja i osiągnięcia	
ponieważ lubię wygrywać	0,798
by porównywać moje możliwości z innymi osobami	0,606
ponieważ lubię rywalizację/rywalizować	0,838
by stać się rozpoznawalnym ze względu na moje osiągnięcia	0,594
ponieważ lubię rywalizację fizyczną	0,785
by osiągnąć rzeczy, których inni nie są w stanie osiągnąć	0,614
ponieważ aktywność fizyczna sprawia mi radość, zwłaszcza gdy jest związana z rywalizacją	0,686
[3] wygląd i kontrola wagi	
by być szczupłym(a)	0,811
by schudnąć	0,823
by mieć ładne ciało	0,643
by pomóc w kontrolowaniu mojej wagi	0,810
ponieważ to pomaga mi w spalaniu kalorii	0,854
by wyglądać bardziej atrakcyjnie	0,756
by poprawić mój wygląd	0,750
[4] aspekty towarzyskie	
by spędzać czas z moimi znajomymi	0,787
by cieszyć się towarzyskimi aspektami/walorami podejmowania ćwiczeń fizycznych	0,666
by dobrze się bawić z innymi ludźmi	0,825
by poznać nowych znajomych	0,744
by być częścią grupy osób (o podobnych zainteresowaniach)	0,730
[5] siła i wytrzymałość	
by podbudować moją siłę	0,569
by stać się silniejszym(a) / by nabrać siły	0,654
by rozwinąć moje mięśnie	0,686
by zwiększyć moją wytrzymałość/odporność	0,641

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych.



Rys. 2. Znaczenie głównych motywów uprawiania sportu i rekreacji ruchowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych

Kolejnym krokiem postępowania badawczego było określenie znaczenia wyodrębnionych składowych⁵ (rys. 2). Wśród najważniejszych motywów uprawiania sportu i rekreacji ruchowej w grupie poznańskich studentów wyróżnić należy chęć poprawy swojego wyglądu i kontroli wagi ($\bar{x} = 3,77$), chęć rewitalizacji, utrzymania dobrego stanu zdrowia i czerpania przyjemności ($\bar{x} = 3,68$), a także chęć podbudowania swojej siły i wytrzymałości ($\bar{x} = 3,65$). Niskie znaczenie w kontekście podejmowania aktywności sportowo-rekreacyjnych przypisywane jest z kolei motywom związanym z możliwością rywalizacji i osiągnięć ($\bar{x} = 2,48$), jak również dowartościowania ($\bar{x} = 2,65$). Niewysoko jako powód aktywnego uczestnictwa w kulturze fizycznej ocenione zostały także aspekty towarzyskie ($\bar{x} = 2,73$).

⁵ W procesie budowy składowych posłużono się metodą uśrednionych indeksów [Wieczorkowska, Wierziński 2011].

W odniesieniu do oceny siedmiu z wyszczególnionych głównych motywów uprawiania sportu i rekreacji ruchowej odnotowane zostały istotne statystycznie różnice ze względu na płeć studentów (tab. 4). „Przyjemność, rewitalizacja i pozytywne zdrowie”, „rywalizacja i osiągnięcia”, „aspekty towarzyskie”, „siła i wytrzymałość”, „wyzwania”, jak również „odstresowanie” to motywy ważniejsze (co nie oznacza, że ważne) dla mężczyzn. Kobiety z kolei chętniej uczestniczą aktywnie w kulturze fizycznej ze względu na „wygląd i kontrolę wagi”.

Tabela 4. Wartości własne oraz poziom wyjaśnienia wariancji w analizie czynnikowej

Główne motywy uprawiania sportu i rekreacji ruchowej	Średnia ocen			t / p
	ogółem	kobiety	mężczyźni	
przyjemność, rewitalizacja i pozytywne zdrowie	3,68	3,59	3,90	-3,356***
rywalizacja i osiągnięcia	2,48	2,28	2,97	-6,486***
wygląd i kontrola wagi	3,77	3,91	3,44	4,735***
aspekty towarzyskie	2,73	2,64	2,95	-2,766**
siła i wytrzymałość	3,65	3,50	4,01	-5,502***
profilaktyka prozdrowotna	2,88	2,88	2,88	–
wyzwania	3,33	3,22	3,59	-3,560***
sprawne ciało	3,46	3,43	3,54	–
dowartościowanie	2,65	2,63	2,69	–
odstresowanie	3,17	3,10	3,36	-2,294*

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych.

4. Zakończenie

Przeprowadzone badanie pozwoliło, po pierwsze, na rozpoznanie znaczenia poszczególnych motywów uprawiania sportu i rekreacji ruchowej dla wielkopolskich studentów, a po drugie na wyodrębnienie dziesięciu głównych motywów aktywnego uczestnictwa w kulturze fizycznej i ocenę ich znaczenia. Uzyskane wyniki pokazują interesariuszom rynku sportowego główne przesłanki uprawiania sportu i rekreacji ruchowej, tym samym w wyższym stopniu pozwalają zrozumieć oczekiwania potencjalnych klientów. Stanowią istotną wskazówkę w proponowaniu rozwiązań ofertowych zarówno w przypadku usług z tego zakresu, jak i rodzaju sprzętu i urządzeń sportowych oraz obuwia i odzieży. Mogą być punktem wyjścia w procesie projektowania strategii czy programów marketingowych uwzględniających motywy i przesłanki skłaniające do uprawiania sportu (produkty, komunikacja) jako wyznaczniki działań rynkowych.

Literatura

- Aaltonen S., Rottensteiner M., Kaprio J., Kujala U., 2013, *Motives for physical activity among active and inactive persons in their mid-30s*, Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports, vol. 24.
- Aczel A.D., 2005, *Statystyka w zarządzaniu. Pełny wykład*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Churchill G.A., 2002, *Badania marketingowe. Podstawy metodologiczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Czyż T., 1971, *Zastosowanie metody analizy czynnikowej do badania ekonomicznej struktury regionalnej Polski*, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław.
- Egli T., Bland H., Melton B., Czech D., 2011, *Influence of age, sex, and race on college students' exercise motivation of physical activity*, Journal of American College Health, vol. 59.
- Frederick C., Ryan R., 1993, *Differences in motivation for sport and exercise and their relations with participation and mental health*, Journal of Sport Behavior, vol. 16, no. 3.
- Kondric M., Sindik J., Furjan-Mandić G., Schiefler B., 2013, *Participation motivation and student's physical activity among sport students in three countries*, Journal of Sports Science and Medicine, vol. 12.
- Malarska A., 2005, *Statystyczna analiza danych wspomaganą programem SPSS*, Kraków.
- Markland D., Ingledew D., 1997, *The measurement of exercise motives: Factorial validity and invariance across gender of a revised Exercise Motivations Inventory*, British Journal of Health Psychology, 2.
- McDonald M., Milne G., Hong J., 2002, *Motivational factors for evaluating sport spectator and participant markets*, Sport Marketing Quarterly, vol. 11, no. 2.
- Mullan E., Markland D., Ingledew D., 1997, *A graded conceptualisation of self-determination in the regulation of exercise behaviour: Development of a measure using confirmatory factor analytic procedures*, Personality and Individual Differences, vol. 23, no. 5.
- Pelletier L., Tuson K., Fortier M., Vallerand R., Brière N., Blais M., 1995, *Toward a new measure of intrinsic motivation, extrinsic motivation, and amotivation in sports: The sport motivation scale (SMS)*, Journal of Sport & Exercise Psychology, vol. 17, issue 1.
- Romaguera D., Tauler P., Bennisar M., Pericas J., Moreno C., Martinez S., Aguilo A., 2011, *Determinants and patterns of physical activity practice among Spanish university students*, Journal of Sports Sciences, Taylor & Francis, vol. 29.
- Rudnicki L., 2012, *Zachowania konsumentów na rynku*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Ryan R., Frederick C., Lepes D., Rubio N., Sheldon K., 1997, *Intrinsic motivation and exercise adherence*, International Journal of Sport Psychology, vol. 28(4).
- Stanisz A., 2007, *Przystępny kurs statystyki z zastosowaniem STATISTICA PL na przykładach z medycyny. Tom 3. Analizy wielowymiarowe*, Statsoft Polska Sp. z o.o., Kraków.
- Trail G., 2012, *Manual for the Motivation Scale for Sport Consumption (MSSC)*, Sport Consumer Research Consultants LLC.
- Trail G., James J., 2001, *The motivation scale for sport consumption: Assessment of the scale's psychometric properties*, Journal of Sport Behavior, 24(1), s. 108-127.
- Verkooijen K., Nielsen G., Kremers S., 2009, *Leisure time physical activity motives and smoking in adolescence*, Psychology of Sport and Exercise, 10.
- Walesiak M., Bąk A., 1997, *Wykorzystanie analizy czynnikowej w badaniach marketingowych*, Badania Operacyjne i Decyzje, nr 1.
- Wieczorkowska G., Wierziński J., 2011, *Statystyka: od teorii do praktyki*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.